

סו ונתמידת נפשא דדוד ונאמר מן
 ישקינגי מיא מגובא דבית לחם די
 בתרעא: סו ובועו תלתא גבריא
 במשרית פלשתאי ומלו מיא מגובא
 דבית לחם דבתרעא ונסיבו ואיתיאו
 לות דוד ולא אבא למשתיהון ונאמר
 לנסכא יתהון קדם יי: ונאמר חס לי מן
 קדם יי מלמעבד דא הדס גבריא דאזלו
 בנפשתיהון ולא אבא למשתיהון אלין

בית לחם: סו ויתאווה דוד ויאמר מי ישקני
 מים מפאר בית לחם אשר בשער: סו ויבקעו
 שלשת הגברים במחנה פלשתים וישאבו
 מים מפאר בית לחם אשר בשער וישאו
 ויבאו אל דוד ולא אבה לשתותם ויסך אתם
 ליהוה: ויאמר חלילה לי יהוה מעשתי זאת
 הדם האנשים ההלכים בנפשותם ולא אבה
 לשתותם אלה עשו

מסורה שלשת הגברים במחנה פלשתים, והכה את הארי בתוך: (סו) ויאמר, "ו' בסעמא בקריאה וס' קת גא את בנך את יחידך אשר אהבת, ויאמר מי אפוא הוא הדוד ציד, ויאמר הכי קרא שמו יעקב, ילך גא אדני בקרבנו כי עם קשה, וישמע דוד כי מת גבל, את אלה אשר עשיתי דמיכה, ויאמר שלחני גא כי זבת, ויאמר אלי דוד התורידני אל הגדוד תנינא דפסוק, ויאמר עד אשר אם שאו ערים, ויאמר חלילה לי ה', ויאמר אל ביגות לגלגל, ויאמר תוואל, ואני באתי בית שמעיה, ה' אמר, עבד מלך הכושי אל ירמיהו, וג' בסעמא ואמרת וס' לעבד מלך הכושי, הנבא על אדמת

רש"י

לחס: (טו) מי ישקני מים. אמרו רבותינו (בבא קמא ס
 ג): הולך לשאול שאלה מסנהדרין היושבים בשער בית
 לחם: (טו) ויסך אותם לה'. כך אמר: מקובלני מזית
 דינו של שמואל הרמתי, כל המוסר עצמו למיתה על
 דברי תורה, אין אומרין שמועה מפיו, ומאי ויסך
 אוחס לה', דאמרינהו משמיה דגמרא (סס סס ב):
 (יז) הדם האנשים. לשון תמיהה:

מצודת דוד

מצודת ציון

נאמר ונציב, והוא הוא, ויקרא כן לפקיד וממונה: (טו) מי
 ישקני מים. לא שצוה להביא המים, אלא כאומר מי יתן
 והיה נמצא לי מי בור בית לחם, על כי הזמן היה חם והמים היו קרים וערבים: (טו) ויבקעו. כאשר שמעו שהתאוה לה, הלכו
 מעצמם לעשות נחת רוח לדוד, ועברו דרך המחנה, וכאלו בקעוה לעשות בה דרך לעצמם: ויסך. שפכם ארצה לשם ה':
 (יז) ויאמר. נתן טעם על שלא שתה מהם, ואמר חלילה וגו', רצה לומר: חולין הוא לי לשתותם, מחמת יראת ה': הדם

רד"ק

בבית לחם: (טו) מי ישקני מים. כמשמעו שהתאוה לאותן המים שהיו יקרים וטובים וימי קציר היו כמו שאומר ובאותן
 הימים אדם מתאוה למים קרים מפני החום אולי במצודה שהיה שם דוד לא היו שם מים טובים ואחר שהביאו אותם נתחרט על
 ששמו עצמם שלשת הגבורים האלה בסכנה גדולה בעבור תאותו אל המים: (טו) ולא אבה לשתותם. שהיה חושב בנפשו
 אילו שתה אותם כאילו שתה דמם כי בנפשותם הביאום: ויסך אותם לה'. כלומר שפכם לארץ לשם ה' כי לא היה שם מוצח,
 ומה שכתבו רז"ל בענין זה הם דברים של תימה כי חברו שני העניינים האלה כאחד והיו בשני המקומות כי דבר חלקת השדה
 היה באפס דמים ודבר המים היה במערת עדולם והם פי' מי ישקני מים דרך משל כי המים הם התורה כמו הוי כל צמא לכו
 למים, ופירוש מי ישקני מים הלכה נצרכ' לו לשאול מסנהדרין שהיו בבית לחם וזהו שאמר מבאר בית לחם אשר בשער כמו
 השערה אל הזקנים וההלכה אשר הוצרכה לשאול מהם הוא דבר חלקת השד' מלאה עדשים ושעורים ונחלקו בדבר זה מהם
 אמרו כי הגדישים משעורים ומעדשים היו מישראל ופלשתים היו טמונים בהם ושאל דוד אם יש לו רשות לשלח אש בגדישים
 בעבור שישרפו עמם הפלשתים ושלחו לו אסור להציל עצמו במזון חבירו אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין
 ממחין בידו ומהם אמרו כי הגדישים משעורים היו של ישראל והגדישים של עדשים היו של פלשתים ושאל אם יש לו רשות
 לתת השעורים לפני הבהמות שהיו עמו לאכול וישלם חילופם לבעלי השעור' מגדישי העדשים ושלחו לו חבול ישיב רשע
 גזלה ישלם אעפ"י שמשלם נקרא רשע אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו ופי' ויתיצב בתוך החלקה
 ויצילה שלא הניח דוד לשרוף את הגדישים או להאכילם לבהמותיו ופי' ולא אבה דוד לשתותם שלא אמר הלכה זו בשם שלשה
 אלא כך אמר מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למיתה על דברי תורה אין אומרין דבר שמועה מפיו
 ומאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמיה דגמרא, ודברים אלה רחוקי' מאד מדרך הפשט כי הפסוקים הם ספור הגבורים אשר
 לדוד ומספר הגבורות אשר עשה כל אחד מהשלשה הראשונים ומה שעשו שלשת האחרונים בהביאם המי' ולא היה שאלת
 ההלכה בחלקה ההיא אבל מלחמה גדולה היה עד שנס ישראל מפני פלשתים כמו שאמר הכתוב ושמה התגבר והתיצב בתוך
 זאת החלקה והצילה שלא שרפו אותה פלשתים ואמר שהכה פלשתים ואמר ויעש ה' תשועה גדולה אין להבין בכל זה אלא
 נביאים וכתובים - שמואל א ב / נביאים וכתובים המפואר [עמוד 524] [726077]

שמואל ב כג

קפא

רד"ק

פשט הכתוב כמו שהוא ומהם אמרו כי מ"ש במקום אחר מלאה עדשים שתי שדות היו אחת של שעורים ואחת של עדשים ומהם אמרו כי בשתי שנים היה דבר הזה בשנה אחת שהיו בחלקה זאת היתה מלאה עדשים ובשנה האחרת היתה מלאה שעורים ויש מרבותינו ו"ל שפי' דברים אלה כמשמען שנתאוה דוד למים אבל אמרו כי הזמן הזה היה חג הסוכות שהיו מנסכין בו המים ובמה עשה דוד שם כי היתר הבמות היה אז ונסך מים אלו בבמה ואמרו למה שלח שלשה אחד היה הורג ואחד היה מפנה ההרוגים ואחד מכניס צלוחית בטהרה ודברי אלה קרובים מן הראשונים וי"ת ויסך אותם לה' ואמר לנסכא יתהון קדם ה': (יו) חלילה לי ה'. כמו מה' וכן אלחנן בן דודו בית לחם מבית לחם או יהיה ה' קריאה כנגד הש"י: הוא ראש השלשי. כן כתיב וקרי השלשה והכתוב הוא מן שלישים על כלו ופי' ראש השלשה מביאי המים והיה לו שם בהם כי היה נזכר בגבורה עמהם ומה שאמר מן השלשה הכי נכבד ויהי להם לשר כפל דבר לחזק הענין כי כן דרך הלשון ובדברי הימים מן השלשה בשנים נכבד נראה כי הוא היה אחד מהשלשה והיה נכבד מהשנים ושר עליהם ומה שאמר הנה מהשלשה הכי נכבד ר"ל משלשתם כי הוא היה אחד מהם ומה שאמר ועד השלשה לא בא ר"ל עד שלשה הראשונים והם עדינו ואלעזר ושמה לא הגיע

רלב"ג

מנחת שי

(טו) מבאר. מצור ק' והס ג' כתיבין צלר וקרין צור צענינא:
 (טז) במחנה פלשתים. הפ"א רפה: וישאבו מים מבאר.
 מצר קרי: ויסך אתם. וצדרי הימים הוא אומר וינסך עיין
 ירושלמי לעיל צסימן ט' ואגדת שמואל ומ"ש וצד"ה א' י"א:

לו מנחה ולעס אשר צרגליו כי לא יגרע הש"י מצדיק עיניו ובעת המלחמה ג"כ נפלו עם אצלום ואצלום ציד אנשי דוד כי כבר סבב הש"י שנפלו ישראל הנה והנה לצרות והיה זה סבה אל שנפל אצלום ציד עצדי דוד ולא יכול לצרות כי כבר סבב הש"י והיה תלוי בלצ האלה, הס' הוא

להראות עולם בטחון דוד בשם ית' עד שזוה יואצ ואצוי ואחי שיחמלו על הנער אצלום ולא ימיתוהו להשענו שכבר ינזח אצלום וצא ישראל אשר עמו מפני רדפס אוחו על לא חמס בצפיו וזה גם כן הורה על טוב תכוני' דוד שלא היה רוצה לשלם לו מדה כנגד מדה אך לא יכול דוד למנוע זה כי מן השמים נלחמו עם אצלום שיפול ציד פשעיו עם שצוה נחישר הדבר שחיה המלוכה לשלמה כאשר גזר הש"י והנה היתה תכונת דוד חזקה צוה הענין עד שכבר נמאצל על אצלום זה האצל הנפלא הנזכר צוה הספור, הס"א הוא להודיע שאין ראוי לאדם טוב לבשר צשורה לגדול לא ישמח צה ולזה הרחיק יואצ את אחימען מלבשר אל המלך דוד דבר הריגת אצלום ולזה אמר לו לא איש צשורה אתה היום הזה על זה הענין וצשרת ציום אחר כאשר יקרה דבר טוב ישמח צו דוד אז אשלח הצשורה צפיך ולפי שחשב אחימען שישמח צה דוד בקש שירון הוא לבשר אל המלך זאת הצשורה וכאשר הרגי' שידאג המלך צוה לא רצה לבשר זאת הצשורה וכוה ממלא שאמר המלך דוד איש טוב הוא ואל צשורה טובה יצא למדנו מזה שאין מדרך האיש הטוב לבשר הצשורה הרעה, הס"ב הוא להודיע שראוי שיחנהג האדם צחכמה גם בעת האצל והנער ולא יסור ממנו הנער טוב הענה הלא תראה כי תכף שהרגיש דוד מה שיקרה לו מן הנזק אם יראה לעצדיו שהוא דואג ומיצר על מיתת אצלום ולזאת הסבה קם ושצ צשעה להראות שאינו מיצר על מיתתו ולזה ממלא שהחנהג דוד צחכמה נפלאה צענין השצחו למלכותו ולזאת הסבה צעינה שלח לצקש צדברי שלום ואהבה ואחיה מהיומר קרובים אליו שישתדלו צהשצחו כדי שלא יראו שיהיה צלצו עליהם על אשר מרדו צו ומשחו אצלום עליהם למלך ושלח להם כי דבר כל ישראל צא להשיצ אל המלך כדי שימהרו להשיצו צאופן שלא יקדמו להם ישראל כי זה יהיה צשת להם ולזאת הסבה גם כן שלח לעמש' גם כן צוה האופן ונשבע לו שיעשהו שר צצא תחת יואצ והנה רצה המלך שישכימו זה זקני יהודה כי לא ידע מה ילד יום כי אולם יקים לו הש"י שטן אחד כי צמעטן סבה יתרו ישראל להמליכו

יִתְכַן שְׂיִתֵּר מִפְּנֵי פְקוּחַ נֶפֶשׁ, כִּי הָאֲכִילָה הִיא בְּעֲצֻמוּתָהּ מְסִירָה הַסְּפָנָה שֶׁתְּהִיָּה מִהֲרָעָב, וְאוֹלָם הַטְּמְאָה אֵין רְאוּי שֶׁתִּדְחָה מִפְּנֵי זֶה, אַחַר שְׂאִינָה בְּעֲצֻמוּתָהּ סִבָּה לְהִסְיֵר הַסְּפָנָה. עַד כָּאֵן. וְהֵנָּה הַפְּרִיז עַל הַמְּדָה בְּמָה שֶׁכָּתַב שֶׁהַטְּמְאָה אֵין רְאוּי שֶׁתִּדְחָה מִפְּנֵי הַסְּפָנָה, וְדָבָר זֶה יִשְׁתַּקֵּעַ וְלֹא יֵאמָר, שֶׁלֹּא מְצִינוּ שׁוּם אֲסוּר שְׂאִינוּ נִדְחָה מִפְּנֵי פְקוּחַ נֶפֶשׁ, כִּי אִם עֲבוּדָה וְנִרְה וְגִלּוּי עֲרִיזוֹת וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, אֲבָל שְׂאֵר כָּל הָאֲסוּרִים בְּכֻלָּם נִדְחִים מִפְּנֵי פְקוּחַ נֶפֶשׁ. וְאֵלוּ הֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים.

וְדַע, דְּבִפְרָק הַכּוּנֵס (נ"ק ס ע"ג) אֲמַרְיִנּוּ: "וַיִּתְּאֶיָּה דוֹד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֵנִי מִים מְבוּר בֵּית לָחֵם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר. וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּבָרִים בְּמַחְנָה פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁאַבוּ מִים מְבוּר בֵּית לָחֵם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר" (ט"ז כג, טו-טו). מֵאֵי קָא מִבְּעִיָּא לֵה? אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן: טְמוֹן בְּאֵשׁ קָא מִבְּעִיָּא לֵה, אֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה אֵי כְּרַבָּנּוּ. וּפְרַשׁ רִשְׁ"י: טְמוֹן בְּאֵשׁ קָא מִבְּעִיָּא לֵה – מַעֲשֵׂה בָּא לְפָנָיו בְּמַחְנָה, שֶׁשָּׂרְפוּ אֲנָשָׁיו גְּדִישׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנִצְרָף לְשָׂאֵל הַלֵּכָה, אִם חִיבִים לְשֵׁלֶם כָּלִים הַטְּמוּנִים בְּתוֹכָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, אוֹ פְטוּרִים כְּרַבָּנּוּ. רַב הוּנָא אָמַר: גְּדִישִׁים דְּשַׁעוּרִים דִּישְׂרָאֵל הוּוּ, דִּהוּוּ מִטְּמָרֵי פְּלִשְׁתִּים בְּהוּ, וְקָא מִבְּעִיָּא לֵה: מַהוּ לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ? שְׁלַחוּ לֵה: אֲסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ וְכוּ'. וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת: מַהוּ לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ – אֲבַעֲיָא לֵה, אִם חִיב לְשֵׁלֶם כְּשֶׁהַצִּיל עֲצָמוֹ מִפְּנֵי פְקוּחַ נֶפֶשׁ. עַד כָּאֵן. כְּנִנְת דְּבָרֵיהֶם, דְּוִדָּאֵי לֹא נִסְתַּפַּק דוֹד אִם מִתֵּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ בְּמִקּוּם סְפָנָה, דְּאֵין לֵךְ דְּבָר שְׁעוּמַד בְּפָנֵי פְקוּחַ נֶפֶשׁ, וְאֵיךְ יִתְכַן שְׂיִשִּׁיבוּ לוֹ הַסְּנֵהֲדָרִין דְּאֲסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ? אֵלֵא דְמַה שְּׁנִסְתַּפַּק דוֹד הוּא: דְּנֵהִי דְמִתֵּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ, מִכָּל מְקוּם חִיב לְשֵׁלֶם; אוֹ דְלִמָּא פְטוּר, כִּיּוֹן דְּבִרְשׁוֹת קָא עֲבַד? וְהִשִּׁיבוּ לוֹ דְּחִיב לְשֵׁלֶם. וְכֵן כָּתַב הַרַ"א שׁ, יַעֲיֵן שָׁם. וּלְפִי זֶה, מֵאֵי דְאֲמַרְיִנּוּ בְּגִמְרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְמַקְלֵי, הֵינּוּ דְכָתִיב (ט"ז ע"ג): "וַיִּתְּיָצַב בְּתוֹךְ הַחֲלָקָה וַיִּצְיָלֶהָ" וְכוּ', הַכּוּנֵה הִיא שְׁחִיב אוֹתָם לְשֵׁלֶם דְּמֵי הַעֲדָשִׁים וְהַשַּׁעוּרִים. אֵיךְ רִשְׁ"י וְ"ל כָּתַב: "וַיִּצְיָלֶהָ" – שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּהָ, הוּאֵיל וְאֲסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ. עַד כָּאֵן. מִשְׁמַע דְּסְבִירָא לֵה, דְּמַה שְּׁנִסְתַּפַּק דוֹד הוּא אִם מִתֵּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ. וְהַדְּבָר הוּא תְּמַה בְּעֵינֵי, דְּאֵיךְ יִתְכַן דְּבִמְקוּם פְקוּחַ נֶפֶשׁ אֲסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ?

גַּם מַה שֶׁכָּתַב הַרַ"ב"ג בְּסוּף דְּבָרָיו: וְלִזְאֵת הַסְּפָה בְּעֲצָמָה יִתֵּר לְכַבוֹת אֶת הַנֵּר וְלֹא יִתֵּר לְטַלְטַל אֶת הַנֵּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּמִקּוּמוֹ. עַד כָּאֵן. דְּבָר זֶה לֹא נִתְבָּאָר וְלֹא יִתְבָּאָר. וְאִם כֵּן עַל אוֹתָהּ שְׁשִׁינוּ בְּפָרָק שְׁנֵי דְשִׁבְת (כ"ט ע"ג): הַמְּכַבֵּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַיָּרָא מִפְּנֵי גוּיִם, מִפְּנֵי לְסִטִּים, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה, מִפְּנֵי הַחוֹלָה שְׂיִישֵׁן – פְטוּר. אוֹקְמוּהָ בְּגִמְרָא (ל ע"ג) בְּחוֹלָה שְׂיִישִׁבוּ סְפָנָה, וּבְדִין הוּא דְלִתְנֵי מִתֵּר, אֵלֵא מִשׁוּם דְּבַעֲי לְמִתְנֵי סִפָּא חִיב, תְּנָא רִישָׁא פְטוּר. וְעַל זֶה הַקְּשָׁה לוֹ, דְּאֵמַאי הִתִּירוּ לְכַבוֹת?

דס"ל כאינך תירוצי שכתבו התוס' א"נ י"ל דהכא כיון שעושיין מעשה בחתימתן ה"ל כנשא ונתן ביד דמודים הפוסקים הנ"ל שמחוייבים לשלם גם י"ל דנהי דהראה על ממון חבירו פטור ככה"ג הכא גרע טפי דעוברים בחתימתן על לאו דלא תענה דאסור לעבור על לאו שבתורה משום אונס ממון^ו:

תו קשה דלכאורה משמע דרמי בר חמא אמר לדינא דבאנוסי^ז מחמ' נפשי^ח הרי אלו נאמנים הא איתא שם סי' שפ"ח ס"ד בטוש"ע לדעת הרי"ף והרמב"ם דבאונס מחמת נפשות אף דמותר להציל עצמו מ"מ חייב לשלם כמו בנרדף ששבר כלים א"כ לפי מאי דאמר בקדושין דף מ"ג ע"ב דלבתר דתיקון רבנן שבועת היסת נוגעין בעדותן הן משום שיצטרכו לישבע שבועת היסת א"כ ה"נ אם לא יעידו שהיו אנוסים מחמת נפשות ויצטרך הלוה לשלם יתחייבו שבועת היסת נגד הלוה שטוען שחתמו בשקר אפילו אם הוא אומר שהיו אנוסים מחמת נפשות אפילו הכא צריכין לשלם^ט ואם כן נוגעין בעדותן הן. ונראה לפי עניות דעתי דלא דמי להא דקדושין דהתם שפיר קאמר דנוגעין בעדותן דאי אמרי אהדרינהו ללוה יצטרכו לישבע נגדו בשקר מה שאין כן הכא לא שייך לומר דלא היו אנוסים והם נוגעין בעדותן דאם יאמרו שלא היו אנוסים יצטרכו לישבע^י דמה בכך הא שבועת אמת הוא^י ובאמת לא הבנתי דעת הטור וש"ע סימן קכ"א ס"ו שכתבו ואם התובע מודה שהוא כתב ידו אלא שאומר לשליח איני מאמינך שנאנסו ואיני מאמין ללוה שנתנן לשליח הרי זה מחרים על הלוה שנתן וכו' והסמ"ע שם נתן טעם על שאין צריך שבועה ע"ש וקש' לענ"ד דלמה יצטרך חרם כלל ולמה לא יהיה השליח נאמן שנתן לו במיגו דלא נתן לו אף שיצטרך השליח שבועה הא אם לא נתן לו שבועת אמת הוא ולמה מחרים על הלוה. ומן הש"ס אין ראייה אלא היכא שיצטרכו לישבע לשקר וצ"ע. ולדעת הטור וש"ע דאפי' בשבועת אמת לא אמרי' מיגו צ"ל דהכא אף שעושה מעשה בחתימתן לא הוי כנשא ונתן ביד ובזה לכ"ע פטורי' באנוסים מחמת נפשות. ודוק: **בגמרא אלא טעמא דר"מ כדרב הונא וכו'.** הקשה בספר פני יהושע לפירש"י דמיירי שטוען הלוה פרוע ונאמן במיגו דמזויף. א"כ לפמ"ש התוס' לעיל דבשנים לא אמרינן מיגו אלא דאמרינן לגבי כ"א מיגו דאי בעי שתק ולא יהיה על הקיום רק עד אחד ואמאי הא כיון שאינו נאמן אלא במיגו דמזויף סגי בקיום עד א' דתו לא הוי מיגו משום שיצטרך לישבע נגד העד וה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. ולענ"ד נראה למ"ש הר"ן הטעם דלא אמרינן בשני עדים מיגו אלא דאי בעי שתק משום דיש לומר שכבר הוסכם ביניהם בשקר זה ואם יאמר בשעת הגדה שקר אחר שמא לא יסכים עמו חבירו בשקר זה א"כ שפיר יש לכל א' מיגו דאי בעי שתק ואז יאומן השני שהיו אנוסים במיגו דאי

שם בס"ד. ואפי' לפירש"י אין כ"כ קושיא כיון דבאמת קי"ל כרבנן דר"מ. וק"ל:

תוס' ד"ה דאמר מר וכו' דרבא גופי' וכו'. לולי דבריהם ז"ל נלפענ"ד דודאי רב חסדא לא טעה בהא שיהי' מחוייבים למסור נפש בשביל עדות שקר יותר מכל לא תעשה שבתורה. ונראה לפי מאי דאיתא בח"מ סי' שפ"ח ס"ג וסי' רצ"ב ס"ח דיש לחלק בין כשהאנס בא תחלה על ממון חבירו. ובין כשהוא בא להציל עצמו בממון חבירו ס"ל לרב חסדא בהא אם ירצה הגזלן להרוג אותו והוא בא לפטור עצמו בחתימת שקר על חבירו דאין יכול להציל עצמו בממון חבירו וס"ל דאסור לגזול או להפסיד ממון חבירו לרפאות את עצמו והיינו דקאמר עדים שאמר להן חתמו שקר ואל תהרוגו מכואר הלשון שבא להרוג אותם רק שאמר להם חתמו שקר ותנצלו מהריגה מדלא קאמר חתמו שקר ואם לאו תהרוגו והיינו דהשיב רבא דאכתי ה"ל פקוח נפש להציל עצמן ורשאי לעשות כן ובאמת קי"ל בנרדף שמותר לשבר כלים בדרך רק שמחוייב לשלם עיין שם בס"י שפ"ח ולא משוי נפשי' רשיעי. ובזה יש לתרץ קושיות התו' על רבא דמה דס"ל דאפילו בע"ז אינו מחוייב למסור בצנעה היינו כשהכפי' על הע"ז משא"כ כשבא להציל עצמו בע"ז בודאי אסור להתרפאות אפילו בעצי אשירה ובזה מתורץ נמי קושיות התו' בפ' ר' ישמעאל שם דאין פליג רבא ארשב"י דבכל עבירות אם אמר לו לאדם עבור וכו' חוץ מע"ז דהתם שאני שבא על ההריגה ואמר לו עבור ואל תהרוג ובזה מודה רבא כנלפענ"ד*. ודוק:

ולכאורה קשה לי לדעת הרמב"ן ורשב"א ושאר הפוסקים בס"י שפ"ח ס"ב דס"ל באונס ממון היכא שבא הגזלן על ממון חבירו ובאם לאו יקח את שלו והראה על ממון חבירו פטור. א"כ לכאורה הוי מצי לאוקמי מתני' באונס ממון ככה"ג דלא משוי נפשי' רשיעי ואפילו נימא דמיירי שאומרי' שבא הגזלן עליהן והצילו עצמן במה שחתמו לו שקר רבזה משוי נפשי' רשיעי משא"כ מחמת נפשות מותר אף בזה שהצילו את נפשם בחתימתן כנ"ל אכתי קשה לרמב"ם לפי מה שהקשו התו' לעיל בד"ה מחמת נפשות וכו' להימנו במיגו דאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות וכו' וי"ל דאונס מחמת נפשות לא שכיח וכו'. ואי נימא דאם טוענים שבא הגזלן בתחלה על חתימתן לא משוי נפשי' רשיעי אפי' באונס ממון א"כ אפילו אומרים שבא הגזלן עליהן והצילו עצמן בחתימתן להימנו שבא הגזלן על חתימתן תחלה דודאי זה שכיח כמו זה וכן במה שתירצו התוס' בד"ה ואין אדם וכו' ועוד דאין לנו לומר מעצמינו דאנוסים היו מחמת נפשות לא שכיח וכו'. ואי ס"ד דבאונס ממון כהאי גוונא לא משוי נפשי' רשיעי נימא פלגינן דיבורא שאנוסי' היו מחמת שבא הגזלן תחלה על חתימתן וצ"ל

* עיין מנ"ח (מצוה רצ"ה).

הגהות ברוך טעם: טו) נ.ב. יעוין בישי"ש ב"ק פ"י דף מ"ז שמסיק בדין זה גבי עדים שפטורים לכ"ע, דלא דמי לנשא ונתן ביד ממון לחבירו.

הגהות ברוך טעם: טז) נ.ב. לא מצינו שיהא ביד הבע"ד לחייב שבועה לעדים המעידים עליו שלא העידו שקר נגדו.

שאלות בנין ציון ותשובות עג

גרמ'א וא"כ המה דלת נחתיב מידי למה יתנוול הרי לא דמי ללקוחות רק לירושב וגם הרא' שהביא המחיר מחולק לאמריק וכו' ונשם אבד נשמה דהאי נינוולי מלכד מה שהשיב כנר נכ"ז על זה בלא"ה לענ"ד אין רא' משם דהנה בכל עיני התורה אם יארע התנגדות בין ב' מנות אמריקין שב ואל תעשה עדיף ולכן צריך ילפותא דעשה דוחה ל"ה דחסברא הוי אמריקן מוטב ידחה העשה בשב ואל תעשה ואל ידחה הל"ה נקום ועשה ולעגין ע' ול"ה ולקנת שטות גם לעגין ל"ה שיש זה כרה דלית לן ילפותא דלידחי מפני ע' נאמת אמריקין דידחה העשה מפניהם נשוא"ת ועל כן גם מאן אם ימלא התנגדות בין מנות פקוח נפש וזין מנ' שלא לנוול המה חסברא אמריקין שוא"ת עדיף ולא ינוול אצל התם דמותה התורה להרוב הרובות רק דהספק הוא אם בלא נדיקת הגרמ'א או אחר שינדק קאמר שפיר דמשום אבד נשמה דהאי נינוולי דהוי הגריקה היא לא לנד להגיל הגרמ'א אלא להגיל גם ה"ב' והעדים שלא יעברו על עון ריחיה שלא כדון נקום ועשה שאם הגרמ'א טרפה ה' מיתה הרובת נחשבה כרמיחה ואפיר אמריקין שיש סברא דמוטב לעבור נקום ועשה על עון נינוול המה מלעבור נקום ועשה על ספק ריחיה ולכן נקט שם הלשון משום איבוד נשמה דהאי ולא נקט הלשון משום פקוח נפש דלא משום פקוח נפש שיעבור עליו נשוא"ת אחינן עלי' אלא משום אבד נשמה נקום ועשה וא"כ נדון האללה דאין על הגד של פקוח נפש רק שוא"ת מסברא נאמר תחתיה משום פקוח נפש בשב ואל תעשה ואל ידחה היסור נינוול המה נקום ועשה.

דמי ללקוחות רק לירושב וגם הרא' שהביא המחיר מחולק לאמריק וכו' ונשם אבד נשמה דהאי נינוולי מלכד מה שהשיב כנר נכ"ז על זה בלא"ה לענ"ד אין רא' משם דהנה בכל עיני התורה אם יארע התנגדות בין ב' מנות אמריקין שב ואל תעשה עדיף ולכן צריך ילפותא דעשה דוחה ל"ה דחסברא הוי אמריקן מוטב ידחה העשה בשב ואל תעשה ואל ידחה הל"ה נקום ועשה ולעגין ע' ול"ה ולקנת שטות גם לעגין ל"ה שיש זה כרה דלית לן ילפותא דלידחי מפני ע' נאמת אמריקין דידחה העשה מפניהם נשוא"ת ועל כן גם מאן אם ימלא התנגדות בין מנות פקוח נפש וזין מנ' שלא לנוול המה חסברא אמריקין שוא"ת עדיף ולא ינוול אצל התם דמותה התורה להרוב הרובות רק דהספק הוא אם בלא נדיקת הגרמ'א או אחר שינדק קאמר שפיר דמשום אבד נשמה דהאי נינוולי דהוי הגריקה היא לא לנד להגיל הגרמ'א אלא להגיל גם ה"ב' והעדים שלא יעברו על עון ריחיה שלא כדון נקום ועשה שאם הגרמ'א טרפה ה' מיתה הרובת נחשבה כרמיחה ואפיר אמריקין שיש סברא דמוטב לעבור נקום ועשה על עון נינוול המה מלעבור נקום ועשה על ספק ריחיה ולכן נקט שם הלשון משום איבוד נשמה דהאי ולא נקט הלשון משום פקוח נפש דלא משום פקוח נפש שיעבור עליו נשוא"ת אחינן עלי' אלא משום אבד נשמה נקום ועשה וא"כ נדון האללה דאין על הגד של פקוח נפש רק שוא"ת מסברא נאמר תחתיה משום פקוח נפש בשב ואל תעשה ואל ידחה היסור נינוול המה נקום ועשה.

רק דעריין יש לחון בזה שהרי כלל גדול נחורה דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ואין חילוק בין ודאי לספק פ"ג אצל נלענ"ד דגם מטעם זה אין להחיר כאן דכנר הוכחתי נמ"א (סי' קס"ו) שדעה רס"י ע"פ גמרא דנ"ק (דף ס"ו) דאמריקין שם שאבד להגיל עגמו בממון חזירו שאבד לאדם לגזול ממון חזירו למטן הגיל עגמו ממיתה ונגד דעה החוספ' והרא"ש שפירשו הסוגיא שם דוקא לענין דצריך לשלם אצל לא שיהי' אסור לכתחלה להגיל והנה לדעה דר"י כיון שאבד להגיל עגמו בממון חזירו כש"כ דאסור להגיל עגמו בקלון חזירו דכבודו חזיר לו וממונו כדאמריקין נכ"ק פ' החובל בהאשה שאלה לפני ר"ע ע"ש וא"כ הדין נאמר דמשום פ"ג דהחולה יהי' מותר לבנות ולנוול המה דמסתמא לא מוחל על בזונו דער כאן לא פליגי הנאי בשקלים (פ"ב) רק אי מחיל אינש זילוחי' לגני יורשים ומשמע דלגני אחר מסתמא

סימן קעא

ב"ה אלטאנא, יום ה' כ"ז אדר תר"צ לפ"ק.

להרה"ג וס' מ"ה נושה שיק נ"י הגאב"ד דק"ק יערנן יע"א.

בן המה ולנחח בני מייעו כאשר צריך לעשות מי שרואה ללמוד ענין החולי זה ודאי נינוול יקרא :

ב) כבר כתבתי נחשנתי הנ"ל דמסתמא אדם מוחל זילוחא לגני יורשים כח"ק פ"ק דשקלים ומעב"ת ל"י כתב על זה דלא ידע מה אענה לש"ס ב"ב (דף ק"ד) דמשם הוכיח הנב"י דאין אדם מוחל נינוול משום הנאח יורשים וממתיא אני הגלתי רא' ממה שפסקין בטוש"ע י"ד (סי' ס"ו) בפ"י דאדם מוחל זילוחי' לגני יורשים והוא היבט מראית הנב"י מוגמרא דב"ב ואדרבה אשאל מה יענה מעב"ת ל"י לסתירה זו אכן לו מר נ"י שם עיניו על מה שכתבתי גם ה' יודע מה אענה על ראיה הש"ס דב"ב כי כבר עיניו שם כמה שהנאח דברי רש"י בסנהדרין (דף מ"ח) שכתב דה"ק סבר דמחיים אחלי' לזילוחא ויחא ל"י שיחזרה לאחר מיתהו להנאח

סעב"ת ל"י השיב על מה שכתבתי לאסור לנוול המה לצורך פקוח נפש והביא ראיות שעל פיהם לפי דעתו מנואר ומוכרח דנמקום פקוח נפש שרי נינוול המה ולענ"ד לא מנואר ולא מוכרח ואשיב על ראיותיו: מה שהביא רא' ממה דאמריקין ערכין (דף ז') בישיבה על המשבר ומחה מניחין סבין וקורעין בטנה כדי להגיל הולד הרי ומשום הללה עובר מותר לנוול המה לפענ"ד ג' תשובה בדבר: א) נינוול המה לא יקרא רק מה שמקצן ומחעב המה בעיני ראוין ובפרט מה שנקרא נינוול גם גני החי אצל להוציא העובר ע"י חתיכה בטנה מאן לימא לן דזה נינוול יקרא אחרי שידוע שע"פ דרכי הרפואה גם בחי' לפעמים נעשה כן והרבה פעמים מלאנו נדברי ר"ל יונא דופן הרי שהי' יודע דרך רפואה זו אללם ואין זה נינוול משא"כ לפתוח

שאלות בנין ציון ותשובות

לטעם דר' ע. מכ"מ מהיכי יהי נעשה פלוגתא חדשה בין טעם דר' ע. לשאר הטעמים או שנאמר גם אם ילפינן מוחי זהם ולא שימות זהם הרי עס כתוב ונשית' את כל חקוטי ואח כל משפטי וזנה לא החיר הקב"ה שלא למות רק מה שנוגע אליו דהיינו חקוטי ומשפטיו אבל לא מה שהוא לאחרים ולהיות גם רע לנריות למען הציל עצמו ממיחה או שנאמר אחר דילפינן שע"ז עומד בפני פ"נ מואהבת את ה' אלקיך וגו' בכל נפשך כדאמרינן בסנהדרין (דף ע"ד) ואמרינן שם יש לך אדם שמוטו חביב עליו מוטו לכך נאמר בכל מאורך ולכן כמו דילפינן עס דשפיכות דמים עומד בפני פ"נ ה"ה ג"כ גזל כיון דיש אדם שמוטו חביב עליו מוטו ולכל הטעמים האלה גם בחיוב חזירו עומד בפני פ"נ:

אכן מעב"ה נ"י רצה לומר דגם להציל עצמו במזמן חזירו מותר ומה דאמרינן בב"ק אסור הפי' דאסור לסבב ולעמוד עצמו במקום שיגרם על עצמו סכנה ויהי' צריך להציל עצמו במזמן חזירו ואני חמה איך יעלה על הדעת לומר כן וכי מותר לעמוד בנקום סכנה אפילו אין צריך להציל עצמו במזמן חזירו הרי עוזר בנשמוך נפשך מאד ולכן אינו אומר שכל מי שמפרש דברי רש"י שדעתו שיותר להציל עצמו במזמן חזירו הוא יולא מגדר האמה וכמו שהוכחתי ג"כ מדברי רש"י באבות (פ"ה) שכ' שאסור להציל עצמו באברי המערכה והיינו שלא גרע מזון גבו' ממזון הדיוט ודאי לשון אסור להציל עצמו במזמן חזירו אי אפשר לפרש אלא או כפי' רש"י דאסור להציל כלל או כיו שפירשו התוספות והרא"ש והטור שאסור להציל עצמו במזמן חזירו. אם לא על דעה לשלם לבסוף אבל בנדון זה שצא לגזול כבוד המה שאי אפשר שיגלם לו לכל השיטות אסור להציל עצמו בשל חזירו כיון שידוע ודאי שצעת הגלה שאי אפשר להשיב:

עוד רצה מעב"ה נ"י להוכיח דכיוול המה נדחה מפני פ"נ דאל"כ כילף בק"ו דקבורת מות מנו' דוחה שבה ולא אחרת כהשבות שיש לי להשיב על זה דלענ"ד מעיקרא דדיבת ליחא ואין דמיונו עולה יפה שמרמה איסור כיוול המה לקבורת מה מזה ח"א דלא משום כבוד המה נאמר דאסור לנוולו אלא משום איסור גזל דאסור לגזול כבודו דעדיף ממזון החי אבל מי שאינו קובר מת מנו' אינו נחל ממנו אלא שלא חש לכבודו וכבוד המה ודאי לא דוחה פ"נ דכי יעלה על הדעת מי שצא לידו קבורת מ"מ והגלת החי מסכנה דעדיף לקבור את המה מלהציל את החי ואני לא אמרתי אלא שאסור לגזול מן המה את כבודו ולכנותו כדי להציל בו את החי ואם הגאונים צעל נצ"י ובעל חכם סופר ז"ל לא פסקו כן אינו אומר אלו שמעו הגאונים ז"ל את טענותי וחלקו עלי ודאי הייתי מטיל דיעתי מפני דעתם אבל אחר שהם לא נחתי לעיקר ראייתי ומה דאמרינן אסור להציל עצמו במזמן חזירו כאשר כבר הזכרתי (סי' קס"ז) שלא ראייתי לאחד מן הפוסקים שצידד ענין זה שיש עוד דבר חק מנ' דברים שעומד בפני פקוח נפש לא כסנתי אחר והנותר יבחר ככלענ"ד

הקטן יעקב.

סימן קע"ב

ב"ה אלטאנא, יום ו' ד' חשרי תרי"ג לפ"ק.

יהרג ואל יעבור ה"ה בהלכות פנים אלא שם כחנתי שמה אין ראי' ראי' גם בחיוב המועדות דאמרינן במכות (דף כ"ג) דהוי כעבוד ע"ז לא יעמוד בפני פ"נ אלא ודאי דלשון כחילו שדברו בו ר"ל הרבה פעמים אינו שו' בכל אלא במקלה ולכן אין ללמוד מזה גם להלכות פנים במקום פ"נ: אכן מטעם אחר יש לדון בהלכות פני חזירו ברבים אינה מותרת במקום פקוח נפש שהרי אמרינן בנדרות (דף מ"ג) ושאר

להנחת יורשים עכ"ל והיינו משום דלא שייך מחילה לאחר מיחה וא"כ לא נאמר דאדם מוחל זילוחא לגבי יורשים אלא בדבר שעלה על דעתו מחיים שיצא לידו כן ומוחל זילוחי' כגון דהך דשקלים שקבצו מועות לעני והותיר דזוכר שאפשר שימות ולא ינטרף ומוחל לגבי יורשים מה שאין כן בהך דנ"ב שם דאיך שייך דעלה על דעתו מחיים שינטרפו לפתוח קברו ולנוולו משום הנחת יורשים וא"כ לא אפשר שמחל מחיים ואין מחילה לאחר מיחה ולפ"ז ביוצאת על המשבר בסכנת מות בהקשותה בלתיחה ממתמא עולה על דעתה שאם חמות יפתחו בטנה להציל לולד בפרט שזה ידוע דדיני רפואה כנ"ל וא"כ שייך נזה כמו בהך דשקלים דמסתמא מוחלת מחיים זילוחא לגבי יורשים ומה גם אצל פרי בטנה אשר נפשה קשורה בנפשו וכי יש דמיון לזה שנאמר דאדם מוחל זילוחי' גם לגבי אחר בנקום שלא עלה על דעתו מחיים שיצא לידו כן:

ג' אפילו נאמר דלהויחא הולד ע"י פתיחת בטנה כיוול מקרי ושאינה מוחלת על בזוזה עם כל זה אין ראי' משם דלפי מה שכתבו התוספות בנדה (דף מ"ד) חף דבישבת על המשבר ומקשה לילד מותר להרוג הולד להצילה מכ"מ היבא דמותה האם מי שהורג הולד חייב דבמונה בקופסא דמי וכ"כ ג"כ הרמב"ן הביאו המג"א (סי' ע"ג) כיון שמחה האם נחשב הולד כחי ודלה בעולה בפניו ע"ש וכיון דאמרינן בנ"ב דאפילו משום זוזי דלקוחות שנתנו יסלים לטעון שיטול כש"כ שנאמר דמי שהופם את החי בקופסא ומועל דלה בפניו שיתנוול כדי להציל את החי מיה שאין כן לנוול את המה בשביל פקוח נפש של אחר שאין לו חביעה על המה: **ודגה** על ראייתי ודגול עומד בפני פקוח נפש ה"ה ג"כ בזיון חזירו השיב מר נ"י דשאני גזל דאמרינן בב"ק כל הנחל חזירו שו' פרוטה כאלו נוטל את נפשו והוי כמו שפיכת דמים מה שאין כן בזיון חזירו ולא ידעתי אם פשיטא מזה למעב"ה נ"י דהוי גזל כמו שפיכת דמים למה לא דן ג"כ דהוי זיון כמו שפיכת דמים דהרי אמרינן ג"כ ב"מ (דף כ"ה) כל המלנין פני חזירו ברבים כאלו שופך דמים דאזיל סומקא ואתי חזורא ולא זו בלבד אלא דלפי טעם זה נאמר ג"כ דחולל מועדות עומד בפני פקוח נפש שהרי אמרינן מכות (דף כ"ג) כל המזזה את המועדות כאילו עובד ע"ז והרי ע"ז עומד בפני פ"נ אכן על כיוצא בזה כבר אמר הרב ר' יונתן ז"ל אם אמרתי אספרה כמו הגה דר' בנין בנדה את נפרש כל כמו שאמר רז"ל בדרך היקש כל הכועס כאלו עובד ע"ז כל המספר לשה"ר כאלו כפר בעיקר וכדומה ח"ו יהיו רוב ישראל עע"ז וכופרים אלא ודאי כל כאלו שאמרו רז"ל אינו רק שבענין א' דומה לזה אבל לא שנאמר שהיקש הוא לדון שמה שטובג בזה טובג בזה ולכן לענ"ד אין לנו טעם לומר בגזל שעומד בפני פ"נ אלא או הטעם שכתנתי (סי' קס"ז) שהרי ר"ע למד פ"נ שדוחה ל"ת מעבודה שדוחה שנת וראינו גזל שחומר משנה שהרי עבודה דוחה שנת ואינו דוחה גזל ואף שזה לא שייך רק

כבר הערתי על ענין גזל במקום פקוח נפש וכתנתי שיש פלוגתת ראשונים בזה ועתה צאחי לחקור עוד בענין קרוב לזה אם מותר להציל עצמו ממיחה ע"י שמיש לחזירו: **ודגה** (בסימן הקודם) כבר הערתי לפי מה דאמרינן ב"מ (דף כ"ה) כל המלנין פני חזירו ברבים כאלו שופך דמים א"כ שו' הלכות פני חזירו לרציחה וכמו שברציחה

